

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

УДК 378

Світлана Капран, молодший науковий співробітник

лабораторії управління професійно-технічною освітою
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті виявлено особливості професійної підготовки майбутніх організаторів діловодства (державні установи) у вищих навчальних закладах І – ІІ рівнів акредитації через використання різних видів самостійної роботи.

Ключові слова: професійна підготовка, професійний інтерес, професійні якості, види самостійної роботи.

Літ. 10.

Постановка проблеми. В умовах ринку праці рівень кваліфікації фахівців є важливим економічним чинником, який має не тільки господарське, але й соціально-політичне значення. Наявний сьогодні розрив між системою освіти і реальними умовами життя суспільства призвів до того, що великі промислові підприємства нині потребують значно менше кадрів у кількісному вимірі, ніж їх щороку випускають навчальні заклади України.

За цієї обставини проблема професійної підготовки майбутніх організаторів діловодства (державні установи) у вищих навчальних закладах І – ІІ рівнів акредитації набуває винятково важливого значення. У Національній доктрині розвитку освіти сформульовано важливе соціальне замовлення держави вищій школі: забезпечити високу якість та професійну мобільність випускників вищих навчальних закладів через інтеграцію вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, наукових установ і підприємств, запровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання. Виходячи з цього, вища школа потребує глибокого системного реформування з одночасним збереженням її потенціалу та обсягу підготовки фахівців, посилення державної підтримки становлення та розвитку пріоритетних напрямів освіти і науки.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблеми професійного навчання завжди є предметом дослідження науковців, зокрема: методологічні і теоретичні основи професійної освіти висвітлено у працях А. Алексюка, С. Батишева, В. Кременя, І. Зязюна, Н. Ничкало, І. Старикова; у роботах С. Гончаренка, С. Сисоевої, О. Пехоти, О. Щербак, А. Павленко,

Н. Ладогубець, Г. Полякова досліджено проблеми неперервної професійної освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті особистісно орієнтованої підготовки; питання специфіки професійної праці порушено у наукових доробках О. Абдуліної, О. Виговської, Е. Карпової, Н. Кічук, Г. Нагорної, О. Савченко, Г. Щедровицького; питання необхідності формування у молоді вмінь самостійного пошуку та аналізу знань про різні види професійної діяльності, професійної орієнтації учнів, підготовки їх до свідомого вибору професії розглянуто в працях М. Захарова, С. Чистякова, Б. Федоришина; проблеми професійної орієнтації у зарубіжних країнах присвячено праці А. Барбариги, Н. Бідюк, Б. Вульфсона, С. Головка, О. Лещинського, Е. Лісової, М. Лещенко, З. Малькової, В. Параїла, Л. Пуховської, О. Сухомлинської та ін. Аналіз наукових досліджень з проблеми формування професійної готовності майбутнього фахівця свідчить про те, що окремі аспекти цієї проблеми певною мірою розглядали вчені Л. Виготський, Л. Кандибович, В. Кан-Калик, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, М. Нікандров, Я. Пономарьов, П. Решетников, В. Роменець та ін.

Проте в науково-педагогічній літературі не знайшли достатнього висвітлення особливості професійної підготовки майбутнього організатора діловодства (державні установи) у вищих навчальних закладах І – ІІ рівнів акредитації. Наукові засади та специфіка педагогічних процесів професійної підготовки майбутніх організаторів діловодства потребують спеціального теоретичного аналізу і розроблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо навчання молодшого спеціаліста спеціальності “Діловодство”.

Метою статті є виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх організаторів

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

діловодства (державні установи) у вищих навчальних закладах І – ІІ рівнів акредитації через використання різних видів самостійної роботи.

Мета дослідження конкретизується у таких завданнях:

- проаналізувати терміни і поняття, що розкривають сутність заявленої проблеми;

- виявити та теоретично обґрунтувати особливості процесу підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” за спеціальністю 5.020107 “Діловодство” кваліфікації організатор діловодства (державні установи).

Основна частина. Виконання спеціалістом посадових обов’язків на тій чи іншій посаді вимагає від нього кваліфікації та професіоналізму. Професія – це комплекс спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, що набуваються людиною в результаті спеціальної професійної підготовки та досвіду роботи в певній галузі і дають змогу здійснювати відповідний вид діяльності. Професійні знання та практичний досвід формують кваліфікацію, відповідний рівень професійної підготовки, який є необхідним для виконання трудових функцій певної складності. Поняття “професійна підготовка” розглядається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю; професійний розвиток фахівця, що забезпечує набуття базових знань, умінь, навичок і якостей, практичного досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії, та повідомлення відповідних знань [9, 390]. С. Сисоева домінуючою метою професійної підготовки визначає готовність майбутнього фахівця до професійного й особистісного розвитку [7, 5]. Поняття “професійна готовність” розглядається дослідниками по-різному: як наявність спроможності до професійної діяльності; якість особистості; частковий ситуативний стан; ставлення до професійної діяльності; особливий психічний стан, наявність у суб’єкта діяльності образу структури визначеної дії та постійної спрямованості свідомості на її виконання. Дослідники однак в тому, що професійна готовність є передумовою формування професіоналізму. У працях В. Крутецького готовність є синтезом якостей особистості, що визначають її здатність до діяльності, серед яких він виділяє активне, позитивне ставлення до діяльності, здатність займатися нею; наявність у процесі діяльності сприятливих для її виконання психічних станів; певний фонд знань, умінь, навичок у відповідній галузі; певні психологічні особливості, що відповідають вимогам конкретної діяльності тощо. На думку Л. Кондрашової,

професійна готовність передбачає високий рівень виконання професійних дій, що, в свою чергу, залежить і зумовлюється відповідним рівнем сформованості морально-психологічної готовності особистості та вміння самостійно працювати.

У контексті реалізації поставленої мети важливим є теоретичний аналіз таких базових понять, як “професійна орієнтація”, “професійне самовизначення”, “професійний інтерес”, “професійна якість”. Професійна орієнтація – це система заходів, що спрямовується на надання допомоги молоді у виборі професії (М. Ярмаченко); багатоаспектний процес, у якому виокремлюють мотиваційно-сміслову, пізнавальну, вольову та психологічну складові; “комплекс психолого-педагогічних і медичних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу працевлаштування молоді згідно з бажанням, нахилами і сформованими здібностями та з урахуванням потреби в спеціалістах суспільства в цілому” [1, 274]. Для того, щоб уникнути розчарувань у майбутній професії, потрібно на початковому етапі навчання сформулювати у студентів правильне уявлення про трудову діяльність організаторів діловодства. Для цього викладачам необхідно звернути увагу на такі аспекти, як:

- загальні відомості про професію (значення і поширення професії на ринку праці; перспективи розвитку професії, її соціально-суспільна значимість);

- характеристика процесу праці (сфера (галузь) діяльності; основні професійні обов’язки фахівця, робочі операції; засоби праці, пристосування, інструменти тощо).

Вибір професії – одне з найважливіших стратегічних рішень у житті особистості; складний акт самовизначення – свідомого вибору суб’єктом життєвої позиції, що стає вирішальним чинником у виборі способів розв’язання тих чи інших життєвих проблем. Професійне самовизначення розглядається дослідниками як процес розвитку молодої людини, процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності (С. Гончаренко); суб’єкт діяльності (С. Климов); процес, що проходить кілька вікових етапів, починаючи з дошкільного періоду і закінчуючи вибором професії у старших класах (Г. Костюк); ознайомлення зі світом професій, самоаналіз, самооцінка та самоперевірка молодою людиною своєї відповідності цим вимогам (В. Чебишева); сприяє формуванню “самості”; істотна сторона загального процесу розвитку особистості (П. Шавір); вибір людиною на пряму свого подальшого розвитку, сфери реалізації

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

індивідуальних якостей і здібностей, соціального середовища для втілення життєвої мети і моральних цінностей (М. Ярмаченко).

Професійне самовизначення тісно пов'язане з професійним інтересом. Професійний інтерес визначається як специфічна і пізнавальна спрямованість особистості на предмети і явища дійсності (О. Леонт'єв); форма вибіркового емоційно-вольового ставлення до оточуючої дійсності чи окремих об'єктів цієї дійсності; активна спрямованість людини на той чи інший вид професійної діяльності, що пов'язана з позитивними емоціями ставлення до неї, до оволодіння нею (О. Ковальов); стійка соціально-психологічна орієнтація особистості на певний вид трудової діяльності, що проявляється в усвідомленому, позитивному ставленні до обраної професії. Саме таке ставлення особистості до професії є найважливішим стимулом самостійно навчальної роботи. Інтерес до професії спонукає до постійного вдосконалення професійної майстерності, збуджує та акумулює енергію майбутнього фахівця, робить освітню діяльність привабливою і внутрішньо необхідною для особистості. Усвідомлений професійний інтерес є гарантією сумлінної праці, в якому зливаються мотиви і цілі трудової діяльності. Тому формування у студентів стійкого інтересу до обраної професії, готовності працювати після закінчення вузу за обраною професією – є одним із важливих напрямів удосконалення самостійної навчальної роботи студентів. Професійний інтерес є одним із глибоких внутрішніх її мотивів. Він безпосередньо впливає на успішність оволодіння спеціальністю, через активізацію емоційно-ціннісного ставлення до результатів власної праці.

Формування в майбутніх спеціалістів стійкого професійного інтересу через самостійну навчальну роботу є важливим з декількох аспектів: з виховного – інтерес до професії є основою трудового виховання, з дидактичного – інтерес до професії є одним із найбільш сильних мотивів навчання; соціально-економічного – глибокий стабільний інтерес до професії підвищує професійну стійкість майбутніх спеціалістів; з психологічного – інтерес до професії викликає моральне й емоційне задоволення навчально-виробничою діяльністю. “Формування психологічної готовності до праці повинно бути спрямоване на професійний рівень діяльності як на певний орієнтир, еталон майбутньої роботи, тобто і сам процес допрофесійної підготовки, тим більше професійної, слід пов'язувати з виконанням не тільки навчальних завдань, а й обов'язково таких, що максимально наближені до реальних виробничих умов” [5].

Для успішного виконання професійної діяльності майбутні організатори діловодства повинні володіти низкою професійних якостей. Професійні якості, згідно з тлумаченням в словнику Б. Душкова, – окремі динамічні властивості особистості, її психічні й психомоторні властивості (проявляються через рівень розвитку відповідних процесів), а також фізичні якості, що відповідають вимогам певної професії й сприяють успішному оволодінню нею [10]. Професійні якості є одним із найважливіших чинників професійної придатності, вони не тільки побіжно характеризують певні здібності, але й органічно входять до їх структури, розвиваючись у процесі самостійної навчальної роботи. Спостережливість, образну, рухову й інші види пам'яті, технічне мислення, просторову уяву, уважність, емоційну стійкість, рішучість, витривалість, наполегливість, цілеспрямованість, дисциплінованість, самоконтроль тощо – саме такі необхідні будь-якому компетентному спеціалісту професійні якості виділив Е. Зеєр [2], які сприятимуть реалізації вимог щодо організації та здійснення самостійної навчальної роботи студентом як головним суб'єктом навчально-виховного процесу. В. Шадриков під професійними якостями розуміє “індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на її ефективність, успішність освоєння цієї діяльності”; внутрішні умови, через які переломлюються зовнішні дії і вимоги до діяльності. До таких він відносить здібності, однак, згідно з його думкою, вони не вичерпують всього об'єму професійних якостей [8]. А. Маркова вважає, що професійні якості, з одного боку, є передумовою професійної діяльності, а з іншого – вони удосконалюються, шліфуються в процесі діяльності, як її новоутворення [6]. Визначення й оцінювання професійних якостей мають велике психодіагностичне значення, істотний вплив на результати діяльності, тому їх обов'язково слід урахувати у процесі самостійної навчальної роботи.

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці молодшого спеціаліста за спеціальністю “Діловодство”, у пункті 6 “Вимоги до професійного відбору”, зазначається, що абітурієнт повинен:

- знати головні закономірності розвитку матеріального світу, які базуються на предметах природничо-математичного напрямку з курсу шкільної програми;
- мати первинні дані за програмою повної середньої освіти з математики про чисельні ряди, елементи геометрії, початкової алгебри і математичного аналізу тощо;
- знати явища природи та їх відображення у

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

фізичних законах, мати уявлення про електричні, магнітні та інші властивості об'єктів;

- вільно володіти державною мовою і мати базові знання з однієї чи більше іноземних мов для подальшого їх професійного використання;

- володіти знаннями основ соціально-економічних наук тощо.

Проте не зазначено такі якості, як: відповідальність, терпіння, ввічливість; звичка до порядку; добре розвинена увага, уміння швидко реагувати на ситуацію і приймати рішення; швидко зосереджуватись, аби встигати за короткий час виконати великий обсяг роботи; широка ерудованість.

Слід зазначити, що досить вагомими у професійній діяльності майбутніх організаторів діловодства є сформованість таких специфічних якостей, як професійна майстерність, зрілість, культура та мобільність. Саме ці якості допоможуть майбутньому фахівцю бути неординарною особистістю, самостійно здобувати нові знання, постійно самовдосконалюватись та забезпечать підготовку молодшого спеціаліста до активної, творчої професійної і соціальної діяльності. У кваліфікаційних вимогах до молодшого спеціаліста спеціальності "Діловодство" (визначених у "Класифікаторі професій" ДК 003:2010) зазначено, що він повинен вільно володіти державною мовою, професійно використовувати одну з іноземних мов, повинен володіти комп'ютером, знати основне програмне забезпечення; вміти працювати в операційних системах, комп'ютерних мережах, користуватись текстовими та графічними редакторами, базами даних тощо. Молодший спеціаліст організатор діловодства повинен вміти оцінювати історичні й сучасні процеси та проблеми в житті країни, тенденції світового розвитку, повинен мати високі моральні якості, навички організаторської та управлінської діяльності, вміти приймати професійні рішення з урахуванням їх соціальних наслідків.

Молодший спеціаліст повинен знати:

- постанови, розпорядження, накази органів влади, ЄДСДЗУ, стандарти та УСОПД;
- порядок прийняття кореспонденції;
- технічні засоби оброблення документів;
- перелік документів, що реєструються, перелік документів, що підлягають особистому контролю;
- порядок контролю виконання службових документів.

Молодший спеціаліст повинен вміти:

- обробляти документи, що надійшли;
- реєструвати документи, вести довідково-інформаційний апарат з документації, що реєструється;

- здійснювати контроль за ходом виконання документів;

- працювати в різних операційних середовищах, комп'ютерних мережах;

- користуватись основним програмним забезпеченням: текстовими редакторами, базами даних, електронними таблицями;

- користуватись спеціалізованим програмним забезпеченням, що стосується змісту основних завдань діяльності.

Перераховані уміння випускника вищого навчального закладу I – II рівнів акредитації зі спеціальності "Діловодство" складають зміст певних виробничих функцій та типових задач діяльності, а саме: технологічну функцію (експлуатація організаційної техніки; документаційне та бездокументаційне забезпечення управління; здійснення оперативного регулювання діловодства; прийняття самостійного управлінського рішення; організація роботи з кадрами; управління соціальними процесами; аналіз і діагностика роботи тощо); методичну функцію (методичне керівництво документаційним забезпеченням структурних підрозділів); контрольно-діагностичну функцію (контроль якості виконання задач); проектну функцію (аналіз та оцінка ефективності виробничого процесу в підрозділі); технічну функцію (оволодіння навичками роботи з оргтехнікою, персональним комп'ютером і фіксації інформації на різних матеріальних носіях).

Майбутній молодший спеціаліст спеціальності "Діловодство" має володіти здатностями вирішувати проблеми і задачі соціальної діяльності. В освітньо-кваліфікаційній характеристиці вимагаються такі здатності, як:

- оцінка сучасних процесів і проблем у суспільно-політичному житті держави з точки зору історичних подій та її геополітичного становища;

- засвоєння та реалізація наукових і культурних досягнень світової цивілізації з бережливим ставленням до різних культур, релігій, прав людини;

- формування стійкого світогляду, правильного сприймання сучасних проблем розвитку суспільства, людського буття, духовної культури;

- формування політичної свідомості та політичної культури, а також політичної активності, творчої ініціативи при вирішенні сучасних проблем;

- формування національного розуміння державності, свідомого дотримання прав, свобод та обов'язків людини й громадянина самостійної незалежної України;

- оволодіння і прикладне використання іноземних мов у соціальній і професійній сферах;

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ДІЛОВОДСТВА (ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

- підвищення загальномого рівня фахівця та формування практичних навичок ділового усного і писемного спілкування в колективі;
- забезпечення належних культурно-побутових умов відтворення затрат праці, здорового способу життя, психологічного клімату в трудовому колективі;
- забезпечення охорони праці і безпеки життєдіяльності трудового колективу;
- правове забезпечення соціально-виробничої діяльності трудового колективу;
- діагностування і поліпшення соціально-психологічного клімату в трудовому колективі.

За результатами нашого дослідження встановлено, що професійна підготовка майбутніх організаторів діловодства (державні установи), формування у них зазначених умінь та здатностей залежить і зумовлюється різними видами самостійної роботи, зокрема:

- здійснення інтелектуально-логічної діяльності з підготовки до лекційних занять (робота з текстом, складання плану опрацьованого матеріалу, конспектування, анотування, виписки з тексту, формування опорних думок тексту, опрацювання рекомендованої додаткової літератури тощо);

- здійснення інтелектуально-евристичної діяльності щодо підготовки до лекційних занять (вивчення та конспектування спеціальної літератури, в якій відображені проблеми та досвід організації процесу діловодства);

- підготовка інформаційних повідомлень;
- підготовка виступів, доповідей, рефератів;
- підготовка до практичних занять;
- виконання професійно-творчих завдань;
- оформлення звітів до захисту результатів дослідницьких завдань;
- виконання завдань професійного спрямування;
- виконання комплексних проектних завдань до практики;

- підготовка до поточного і рубіжного контролю навчальних досягнень студентів (із використанням тестів);

- робота з довідково-інформаційними документами [3, 168].

Висновки. Отже, виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх організаторів діловодства (державні установи) у вищих навчальних закладах І – ІІ рівнів акредитації дало можливість систематизувати поняттєво-категоріальний апарат, який сприяв уточненню сутнісних ознак досліджуваного феномену; з'ясувати, які види самостійної роботи найбільшою мірою впливають на якість підготовки майбутніх організаторів діловодства

(державні установи); застосувати функціональний підхід до аналізу ОКХ та ОПП підготовки молодшого спеціаліста за спеціальністю 5.020107 “Діловодство”.

За результатами дослідження заявленої проблеми з'ясовано:

- підготовка майбутніх організаторів діловодства (державні установи), що має за мету формування професійної готовності суб'єкта учіння до професійної діяльності, забезпечує вирішення завдань ефективного функціонування всіх її структурних компонентів;

- професійна підготовка майбутніх спеціалістів до професійної діяльності передбачає реалізацію мотиваційного компоненту (представлений вибором майбутніми організаторами діловодства особистісного сенсу професійної діяльності, забезпечення певного рівня спрямованості процесу професіоналізації); когнітивного компоненту (формує базову систему знань); інформаційного компоненту (орієнтує майбутніх фахівців на здобуття професійної інформації з історії діловодства, основних понять із документознавства); професійно-технологічного компоненту (передбачає практичне ознайомлення з елементами діяльності організатора діловодства державних установ); цільового компоненту (репрезентується побудовою концептуальної моделі професійної діяльності і визначається уявленнями про її результати); операційно-діяльнісного компоненту (конкретизується через побудову майбутньої професійної діяльності та її реалізацію. Розвиток і реалізація індивідуального стилю професійної діяльності при адекватному його поєднанні з поведінковими проявами індивідуальності студентів забезпечують набуття високого рівня професіоналізму); регулятивного компоненту (забезпечує підтримку рефлексії [на різних її рівнях], процесу професіоналізації за всіма структурними рівнями професійної готовності до роботи організатором діловодства);

- використання різних видів самостійної роботи при підготовці молодшого спеціаліста спеціальності “Діловодство” сприяють якісному засвоєнню знань та особистісному розвитку майбутнього фахівця.

1. Гончаренко С.У. *Український педагогічний словник*. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

2. Зеер С.Ф. *Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов*. – М.: Академический проект; Фонд “Мир”, 2005.

3. Капран С.Б. *Організація самостійної роботи майбутніх організаторів діловодства (державні установи) / Професійна освіта:*

ПЕРЕДУМОВИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

проблеми і перспективи: збірник наукових праць / ІПТО АПН України; РВНЗ "КІПУ". – К.; Сімферополь: КРП "Видавництво "Кримнавчпеддержвидав", 2010. – Випуск 1. – С. 166 – 169.

4. Карпов А.В. Психология принятия управленческих решений / Под ред. В.Д. Шарикова. – М.: Юристъ, 1998

5. Кондрашова Л.В. Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності. – Київ, "Вища школа", 1987.

6. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996.

7. Сисоева С.О. Педагогічна творчість: Монографія / Сисоева С.О. – Х. – К.: Книжк. вид-во "Каравела", 1998. – 150 с.

8. Шадриков В.Д. Деятельность и способности. – М.: Логос, 1994.

9. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С.Я. Батыева. – М.: АПО, 1998. – Т. 2. – 440 с.

10. Психология труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности. Словарь / Авторы-составители: Б.А. Душков, А.В. Королев, Б.А. Смирнов. – М., 2003.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2012

УДК 37.014.25:94

Станіслав Пономаревський, докторант

Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН,
м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті окреслені зусилля українських громадських організацій і окремих осіб щодо створення умов для започаткування українського шкільництва на Далекому Сході.

Ключові слова: освіта, національний, шкільництво, Далекий Схід.

Лит. 8.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Багатовіковою мрією українців, які компактно заселяли чимало регіонів Росії, виступало бажання мати власну національну школу. Українським громадам на Далекому Сході вдалося першим втілити дану мрію у життя, створивши умови для започаткування української школи у Харбіні ще до революційних змін 1917 року. Проблема створення передумов для розвитку української освіти на Далекому Сході фактично не досліджувалася у вітчизняній історії педагогіки, однак вона є цікавою у плані заповнення прогалин щодо вивчення процесів становлення вітчизняної освіти загалом. У Російській Федерації дане питання досліджувалося В. Черномазом, Л. Фетісовою, С. Гришко, В. Соніним, проте, ці вчені цікавляться проблемами української далекосхідної освіти та шкільництва лише побічно, оскільки їх дослідження виконані в основному в рамках історіографії, мистецтвознавства, культурології.

Саме тому метою нашої статті виступає відзеркалення зусиль громадських організацій і окремих активістів Далекого Сходу Росії у напрямку започаткування на початку ХХ століття у регіоні перших українських національних шкіл.

Виклад основного матеріалу. Ще з ХІХ століття в Росії розпочалися процеси обмеження і заборон щодо українського слова на території імперії. У ХХ столітті ці тенденції отримали своє продовження. 1905 року Кабінет Міністрів Росії відхилив прохання студентів Київського та Харківського університетів скасувати заборони щодо української мови. А протягом 1905 – 1912 рр. Міністерство народної освіти Російської імперії закрило 12 приватних гімназій, звільнило 32 директорів та 972 учителів, 822 учителів "перевело" до інших шкіл за намагання запровадити у шкільному викладанні українознавчу тематику. У 1910 році урядовим наказом обмежили діяльність усіх українських культурних товариств, видавництв, підтвердили заборону читати лекції українською мовою та створювати будь-які неросійські клуби, а наступного 1911 року вийшла постанова VII дворянського з'їзду в Москві про єдину припустиму російськомовну освіту й неприпустимість вживання інших мов у навчальних закладах імперської Росії.

У 1914 році під заборонаю виявилася уся українська преса, того ж таки року було оприлюднено доповідну записку полтавського губернатора фон Баговута, призначену міністру